

ARCHIV NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

FRANTIŠEK ŽENÍŠEK (* 1849 - † 1916)

Inventář osobního fondu

Časové rozmezí: 1889–1910 (1959)

Značka fondu: 15

Číslo evidenčního listu NAD: 20

Evidenční číslo inventáře: 115

Zpracovala: Lucie Večerníková

Místo: Praha 2016

František Ženíšek (1849-1916)

František Ženíšek se narodil 25. 5 1849 v Praze v bohaté kupecké rodině. Již jako malý chlapec byl velmi talentovaným kreslířem a docházel na soukromé lekce k malíři Karlu Javůrkovi. Vystudoval reálné gymnázium v Praze, pak v letech 1863-1865 studoval na Akademii v Praze. V letech 1865 až 1866 docházel na Akademii ve Vídni. Na pražskou Akademii se vrátil v roce 1866 a až do roku 1874 pokračoval ve studiu u Josefa Matyáše Trenkwalda a Jana Sweertse.

Roku 1875 Ženíšek odešel přes Vídeň do Belgie, kde v Courtray vytvořil nástěnné obrazy v sále městské radnice. Zde se inspiroval tvorbou starých mistrů. V letech 1875 až 1877 s Josefem Tulkou a s Maxem Pirnerem prováděl podle Trenkwaldových skic kartony pro okna Votivního kostela ve Vídni. Roku 1877 si v Praze zařídil svůj vlastní ateliér, který sdílel s Antonínem Chittussem. V roce 1878 navštívil Paříž, poté s Mikolášem Alšem Itálii. V roce 1884 pobýval v Holandsku, kam ho doprovodil jeho přítel a hlavní zákazník Josef Šebestián Daubek.

Ženíšek se stal od roku 1871 členem spolku Umělecká beseda. V letech 1885-1896 působil jako profesor na pražské Uměleckoprůmyslové škole, kde byl jeho asistentem Jakub Schikaneder. Vyučoval také na pražské Akademii (1896-1915). Zemřel 15. listopadu 1916 v Praze.

Ženíšek byl autorem celé řady portrétů známých osobností, významných představitelů měst i církve své doby. Mezi nejznámější patří František Josef I., hrabě Karel III. Schwarzenberg, George Christian Lobkowitz. Namaloval také mnoho portrétů postav z české historie.

Nastupující generací byl Ženíšek často kritizován za vlasteneckou sentimentalitu a přehnanou akademičnost. Jeho tvorba odrážela pocity a názory jeho generace, nicméně jeho kresba, kompozice a umělecké podání jsou bez pochyb nadčasové a dokonale vyjadřují atmosféru jeho doby.

Uznáván byl naopak pro svůj přesný akademický způsob malby. Byl typickým představitelem českého národního obrození. Svou inspiraci hledal ve starých bájích a pověstech, snažil se ukázat český národ v jeho nejlepším světle. Byl velkým vlastencem a jeho vlastenectví mu také přineslo mnohé významné zakázky, mezi které patřily především jeho práce na Národním divadle v Praze. Jeho tvorba vycházela z tradic renesance a nauk romantismu.

Největší význam v Ženíškově tvorbě má výzdoba stropu hlediště Národního divadla. Pro Národní divadlo Ženíšek namaloval osm alegorických ženských postav, vějířovitě rozmístěných na stropě hlediště do kruhu kolem hlavního lustru. Tyto postavy představují různá odvětví umění: Architekturu, Sochařství, Tanec, Mimiku, Epiku, Lyriku, Hudbu a Malířství. Ženíškovy obrazy jsou v dokonalé souhře s obrazy jeho kolegů, kteří v pracích na Národním divadle sdíleli svoje myšlenky i vlastenecké inspirace. Kromě hlediště Ženíšek vyzdobil ještě prostory foyeru a zvítězil v soutěži na návrh hlavní opony, která však byla zničena při požáru v roce 1881. Ženíšek pracoval také na návrzích mozaikových oken pro kostely Sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně a Sv. Ludmily na Náměstí míru v Praze. Zhotovil mimo jiné i předlohy kartony pro nástěnné malby v Grégrově a Smetanově sále Obecního domu; je rovněž autorem lunet v Národním muzeu a sgrafit pro Staroměstskou vodárnu. Zajímavostí v Ženíškově tvorbě je i výzdoba stropu železničního jídelního vozu, který vyhotovil na zakázku vídeňského dvora Františka Josefa I.

Literatura

Jiřík František Xaver, František Ženíšek, Praha 1906

Rakušanová Marie, Bytosti odnikud. Metamorfózy akademických principů v malbě první poloviny 20. století v Čechách, Praha 2008

Urban Otto M., Wittlich Filip, 1912: 100 let od otevření Obecního domu, Řevnice 2012
Blažíčková-Horová Naděžda (ed.), František Ženíšek (1849-1916), Praha 2005

Encyklopedie českého výtvarného umění, Praha 1975

Encyklopedie světového malířství, Praha 1988

Nový slovník československých výtvarných umělců (II. díl; L - Ž), Ostrava 1993

Nová encyklopedie českého výtvarného umění (Dodatky), Praha 2006

Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Františka Ženíška pochází z nákupů velkých souborů u podniku Kniha n. p. v letech 1965 až 1970. Pouze fotografie (AA 3006, AA 3490, AA 3526, AA 4108) byly převedeny z oddělení Dokumentace NG.

Archivní charakteristika fondu

Fond Františka Ženíška je velmi skromný. Protože se nejedná o pozůstalost jako takovou, nemají mezi sebou písemnosti žádnou spojitost. Také není možné na základě těchto několika jednotlivin sledovat osobní či profesní život malířův. Nicméně mohou posloužit aspoň pro jeho dokreslení. Rozsáhlý soubor fotografií díla, který mimo jiné obsahuje návrhy a výslednou podobu výzdoby foyeru Národního divadla a původní opony zničené při požáru roku 1881, doplňuje přehled o tvorbě Františka Ženíška.

Záznam o uspořádání fondu a sestavení pomůcky

Inventář byl vytvořen v souladu se Zásadami pro zpracování osobních archivních fondů a pro psaní jejich inventářů, platných ve shodě s prováděcí vyhláškou č. 645 zákona č. 499/2004 Sb. O archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. V rámci vnitřní skartace byly vyřazeny pomocné obálky a desky. Fond zpracovala Lucie Večerníková v roce 2016. Je uložen pod přírůstkovými čísly AA 1713, AA, 2140, AA 2313, AA 2659-2661, AA 3006, AA 3490, AA 3526, AA 4108 a AA 4159.

Inv. č.	Obsah	Počet ks/ll	Časový rozsah	Př. č. AA	Č. kart.
Doklady – vlastní					
1	Zprávy týkající se vyhotovení portrétu zemřelého ministra kultu a vyučování Josefa Jirečka (něm.)	4 ll	1890	2313	1
2	Žádost o dovolenou na letní semestr (něm.)	2 ll	1901	1713	1
3	Lékařské vysvědčení	1 list	1901	1713	1
Korespondence odeslaná					
4	Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění – Praha Praha, 26. 5. 1910	1 list	1910	2660	1
5	Otto Jan Hulín, 7. 1. 1889 b. m., srpen 1900 (navštívenka)	2 ll	1889, 1900	2659	1
6	Weitenweber Vilém b. m., b. d. (navštívenka)	1 list	b. d.	2661	1
Rukopisy – cizí					
7	Životopis Františka Ženíška (něm.)	2 ll	b. d.	2313	1
Fotografie					
8	Fotografie hrobu F. Ženíška	1 kus	1959	2140	1
9	Osobní fotografie	4 ks	b. d.	2313, 4159	1
10	Jakub Schikaneder a František Ženíšek	1 kus	b. d.	3526	1
11	Fotografie kresby matky F. Ženíška s připsanou poznámkou F. Ženíška	1 kus	b. d.	3006	1
12	F. Ženíšek se svými obrazy	2 ks	b. d.	3490	1
13	Fotografie díla – portréty	18 ks	b. d.	4108	1
14	Fotografie díla – autoportréty	3 ks	b. d.	4108	1

15	Fotografie díla – výzdoba stropu jídelního vozu císařského vlaku	9 ks	b. d.	4108	1
16	Fotografie díla – foyer a původní opona Národního divadla	41 ks	b. d.	4108	1
17	Fotografie díla – různé	41 ks	b. d.	4108	1
18	Fotografie rodinné	18 ks	b. d.	4159	1
19	František Ženíšek v ateliéru	2 ks	b. d.	4159	1
20	Rytíř Daubek se ženou	4 ks	b. d.	4159	1

Tiráž

František Ženíšek (*1849 – †1916) soupis osobního fondu

časový rozsah fondu: 1889–1910 (1959)

počet evidenčních jednotek: 1 karton

počet inventárních jednotek: 20

rozsah v bm: 0,12 bm

stav ke dni: 10. 10. 2016

jméno zpracovatele: Lucie Večerníková

číslo evidenčního listu NAD: 20

číslo evidenční pomůcky: 115

počet stran: 6

schválil dne: 11. 11. 2016 Tomáš Hylmar